



Obr. 84. Basilika sv. Klimenta v Římě (vnitř).

Vývoj sakrální architektury od pravěku do doby románské

*Seminární práce na hodinu výtvarné výchovy
Alice Fišerová, 1D
alice.fisi@gmail.com
9. ledna 2005
Gymnázium Sokolov*

Obsah

Obsah.....	2
Pravěk - mladší doba kamenná.....	3
Megality (megos - velký, lithos - kámen).....	3
Mezopotámie.....	4
Sumer a Akkad.....	4
Babylonie a Asýrie.....	4
Egypt.....	4
Předdynastické období a Stará říše.....	4
Střední a Nová říše.....	5
Mínojská kultura.....	5
Mykénská kultura (2. pol. 2. tisíciletí - 1100 př.n.l.).....	5
Řecko.....	5
Archaické období (500 - 330 př.n.l.).....	5
Klasické období (5. - 4. stol. př.n.l.).....	5
Helénistické období (330 - 30 př.n.l.).....	5
Etruskové.....	6
Řím (753 - 476 př.n.l.).....	7
Starokřesťanský sloh (1 - 1000 n.l.).....	8
Byzantský sloh (395 do dnešní doby).....	9
Románský sloh (1000 - 1250).....	9
Itálie.....	10
Francie.....	10
Španělsko.....	11
Anglie.....	11
Skandinávie.....	11
Německo.....	11
Románská kultura v Čechách a na Moravě.....	11
Závěr.....	12
Proč toto téma?.....	12
Jak jsem práci vypracovala?.....	12
Co mi práce dala a co mi vzala.....	12
Prameny.....	12

Pravěk - mladší doba kamenná

Jednou z hlavních starostí člověka je myšlenka na smrt. Neandrtálský člověk pečoval o „poslední cestu“ tím, že vedle zemřelého pokládal ulovenou zvěř a několik škradel z pazourků.

Cromagnonský člověk měl hlavu podloženou dvěma kameny postavenými nasucho do svislé polohy, přes něž byly položeny vodorovně kameny jako primitivní překlad. Ve Francii byl nalezen v hrobce magdalénského člověka dvojité kamenný překlad pocházející asi z 10. tisíciletí př. n. l., který byl nazván „mikrodolmenem“

Megality (megos - velký, lithos - kámen)

Megality jsou obrovské kamenné kvádry používané na evropském území přibližně v období 4000 - 1500 př. n. l. k budování hrobek a obřadních staveb. Jejich mohutnost a výška v nás dodnes vyvolávají zvláštní pocity. Sloužily většinou kultovním účelům

Dolmeny - porývaly asi ve 3. tisíciletí velikou část Západu. Užití architravové konstrukce (2 podpěry + břemeno), později se z nich vyvinuly sloupy a plochý strop.

PEDRA GENTIL (obr. 1) nebo jeskyně MENGA

Menhiry - jsou vysoké vztyčené kameny . Stavěly se buď dokola jako tzv. kamenné kruhy nebo v řadách jako tzv. aleje. Předpokládá se, že všechny tyto stavby měly rituální charakter.

ALEJE V KARNAKU

Kromlechy - dolmeny v kruhu

Nejznámější STONEHENGE (obr. 2)

Mezopotámie

Sumer a Akkad

Zikkuraty - stály v chrámech nebo v palácích, byly to stupňovité tří až sedmi podlažové stavby se schodištěm. Na stavbu byly potřeba miliony cihel, které nebyly ani 30 centimetrů dlouhé. Používaly se cihly pálené, ale především sušené na slunci, spojované asfaltem místo malty.

URSKÝ ZIKKURAT (obr. 4) - třípodlažní, v úrovni jej tvořila plná hmota vysoká 22 metrů, dlouhá 65 metrů a široká 43 metrů, stěny v mírném sklonu byly obloženy do hloubky 3 metrů pálenými cihlami, které chránily vnitřní hmotu zdiva z cihel sušených na slunci. Na terasu druhého podlaží se vystupovalo po monumentálních schodištích. Každé schodiště mělo sto stupňů, na vrcholu stál chrám určený na uvítání boha.

BABYLONSKÁ VĚŽ (obr. 3) - nejstarší sumerský zikkurat, nedochovaný ze 4. tisíciletí z města Eridu. 7 stupňů, 90 metrů vysoký.

Paláce - SARGONŮV PALÁC (obr. 4+)

Babylonie a Asýrie

Paláce - rozlehlé stavby, „město ve městě“ s mnoha budovami, chrámy nádvořími a zikkuratem, sály. Obrovské zdi celého komplexu budov, postaveného z nepálených cihel, umožňovaly spojení s vnějškem jedinou branou. Terasové střechy. Vybavení paláce bylo komfortní. Keramické vany, k vytápění veliké krby. V knihovně se našlo i 25 tisíc tabulek s texty v klínovém písmu (palác krále Zimrilina). Všude velké množství výtvarných děl, nástěnné malby, sochy, sošulptury.

ASYRSKÝ PALÁC SARGONA II., PALÁC KRÁLE ZIMRILINA

Egypt

Předdynastické období a Stará říše

Mastaby - hrobky předdynastického období, které se dosti lišily od hrobek pozdějšího období. Šlo o spojení hrobky a mohyly, přičemž hrobka se nacházela až 200 metrů pod zemí. To souviselo s uctíváním boha podsvětí Usira

PTAHOTHOTEPOVA MASTABA, CUJOVA MASTABA

Pyramidy

DŽOSÉROVA PYRAMIDA V SAKKÁŘE (obr. 5) (výška 60 metrů, půdorys 107 x 116 metrů) - první pyramida faraóna Džoséra (vznikla z podnětu vezíra Imhotepa), vznik souvisel se změnou v náboženství, kde se hlavním předmětem uctívání stal bůh slunce Re. Tato stupňovitá pyramida vznikla vršením mastab na sebe. Slunce, jež je v dále na obzoru, opravdu získává díky specifickým atmosférickým podmínkám stupňovitý tvar.

PYRAMIDY V GIZE - RAACHEFOVA, MENKAUREOVA, CHUFUOVA (obr. 6 a 7)

(největší - výška 146 metrů, strany 230 metrů) asi nejslavnější pyramidy v Egyptě, obě větší pyramidy byly vyplněny už ve středověku.

Výška a sklon stěn dokazují, že již ve starém Egyptě znali vztah mezi čtvercem a kružnicí a číslo π . S pyramidami se setkáváme pouze v Dolním Egyptě a hlavně v období staré říše, později se začaly rozmáhat hloubené hroby ve skalách.

Pyramidy měly vždy tž sklon a úhel. Pyramidy byly zřejmě původně zdobeny různě barevnými pruhy obkladů a pozlaceným blokem na vrcholu.

Materiál: trvanlivý kámen - obrovské kvádry.

Střední a Nová říše

Chrámové komplexy - základním stavebním principem byl architráv, pouze výjimečně v pyramidách i klenba. Chrám nesestával z řady po sobě jdoucích nádvoří, ale byl vybudován na úpatí velkolepého skalnatého pohoří a začleněn do něho prostřednictvím několika teras na sloupech, které měly funkci portiklů a vedly k sálům vyhloubeným ve skále. Stavební materiál - kámen a dřevo.

CHRÁM V KARNAKU, CHRÁM V LUXORU (obr. 8 a 9)

Mínojská kultura

Existovala na počátku 3. tisíciletí př. n. l. a vyznačovala se výstavbou rozlehlých a pohodlných paláců. Byla to velká monumentální stavba postrádající hradby nebo jakékoli jiné obranné zařízení. Palác je postaven z pečlivě tesaných kamenných kvádrů. Byla používána architrávová konstrukce a středem každého paláce bylo nádvoří. Sloupy byly barvené na červeno - černo a zužovaly se směrem dolů. Záměrem stavitelů bylo nejspíš chrám nejen postavit, ale také zasvětit božstvu.

Mykénská kultura (2. pol. 2. tisíciletí - 1100 př.n.l.)

Naopak od Mínojské kultury už se Mykény nesoustředily jen na umění a kulturu, ale také na obranné záležitosti. Obdivuhodné jsou jejich hradby. Zde je známá LVÍ BRÁNA, jež dostala své jméno podle trojúhelníkovitého reliéfu nad architrávem.

Právě v Mykénách se setkáváme s typickou stavbou, zvanou megaron, který se stává předobrazem pozdější řecké chrámové architektury (sloupová hala, předsíň a hlavní pravouhlá prostora s ohništěm uprostřed).

Novinkou byly pokusy o klenbu. Její princip vychází z toho, že všechny klenební kameny mají stejné „nutkání“ spadnout. Nejdříve se však užívala *falešná klenba*¹.

Řecko

Řekům náleží zásluha, že na rozdíl od Egyptanů a jiných starověkých národů, od nichž se také učili, nehledali krásu v ohromnosti rozměrů, nýbrž v ladnosti forem.

Řekové brali nesmírně vážně své náboženské zvyklosti. Není tedy divu, že velkou pozornost věnovali stavbě chrámů a kultovních středisek.

Řecký chrám - vyvinul se nepochybně z megaronu. Nejdůležitějším místem byl však oltář (podstavec soch byl umístěn v ose oltáře a dveří. Zmnožuje se počet sloupů, které záhy obklopí obdélnou budovu. První chrámy byly dřevěné, ale už koncem 7. století se objevuje kamenná architektura. Řecké chrámy byly také původně barevné, ale deště smyly barvy z povrchu kamene a obarvené dřevo vzal čas.

Archaické období (500 - 330 př.n.l.)

Klasické období (5. - 4. stol. př.n.l.)

Vrchol nastal v 5. století za Perikla. Zvláště významné bylo obnovení Athén po řecko - perských válkách. Přestavěl také Akropolis.

Helénistické období (330 - 30 př.n.l.)

Helénistické chrámy měly napříště sloužit především k oslavě vládců. Byly pro ně vymyšleny stále nové typy staveb na podélném, kruhovém i mnohoúhelném půdorysu. Měnily se i původní proporce sloupů, které v klasickém období poslušně respektovaly tradici, ale nyní se řídily jen svobodnou vůlí architektů.

¹ Kamenné kvádry, z nichž měla klenba sestávat, vrstvy po vrstvě jen opatrně vysunovali ze stěny ven, naproti kvádrům na protější straně. Nakonec se obě šikmé stěny setkaly a vzájemně se o sebe opřely.

Rozeznáváme několik řádů a základním prvkem je sloup.

Řád dórský (obr. 10) - je prostý a střízlivý, proporcčně ze všech řádů nejhmotnější. Dórský sloup nemá patku, dřík sloupu je *kanelován*². Mají 16 nebo 20 mělkých žlábků, které se stýkají v ostré hraně. Žlábků jsou nahoře zakončeny rýhami probíhajícími po obvodu sloupu a vytvářejícími prstence. Nad nimi spočívá hlavice, kterou tvoří prostý, poduškovitý echinos³, ježek, s čtvercovou deskou, abakem, jejichž prostřednictvím se přenáší tíha horních vodorovných částí stavby na svislou podpěru.

Dórský stavební řád je rozšířen v podstatě na Peloponésu a na území Velkého Řecka. Od 6. století jsou tvary z původní dřevěné konstrukce převáděny do kamene, všechny architektonické prvky tvoří ucelený systém vodorovných a svislých linií. Zjednodušující přechodná řešení nejsou vyhledávána.

PARTHENÓN (obr. 15, 16, 17), APOLLÓNŮV CHR. V KORINTĚ (obr. 11), TŘI CHRÁMY V PAESTU, HÉŘIN CHRÁM V OLYMPII (7.st. př.n.l.)

Řád iónský (obr. 13) - je poměrně lehčí než dórský, sloup je štíhlejší a má trojdělení na patku, dřík a hlavici. I u tohoto řádu se chrám zvedá nad podstavou neboli stylobatem. Dřík sloupu, který už není *kónický*⁴, nespočívá přímo na stylobatu⁵, ale má patku s řadou oblouků, jejichž tvar se liší podle oblastí a doby.

Iónský chrám byl rozšířen na ostrovech v egejském moři, v Attice a v oblastech kolonizovaných Ióny v Malé Asii. Jeho půdorys a konstrukce se řídí přísnějšími zásadami než chrám dórský. Zvláště u velkých staveb je nápadná tendence k síťovitému půdorysu.

Díky velkému počtu nových ornamentů působí iónské chrámy jako bohatěji zdobené. Nejstarší památky pocházejí ze 6. století. Ve 4. století převládá iónský řád nad dórským.

ARTEMIDIN CHRÁM V EFESU(6. stol. př.n.l.), HÉŘIN CHRÁM NA SAMU(6. stol.), APOLLÓNŮV CHRÁM V DIDYMĚ(6. stol.)

Řád korintský - vznikl až kolem roku 400 př.n.l. z iónského řádu. Od něj se odlišuje hlavici, na níž jsou kolem kalicha uspořádány do 1 až 2 řad akantové listy, mezi nimiž se vinou směrem ke středu čtyřpohledových ploch a k rohům úponky.

Někdy jsou sloupy nahrazovány mužskými postavami (atlanti) nebo ženskými postavami (karyatidy)

Tholos - tholoi jsou kruhové stavby, které často obklopuje sloupový ochoz.

Etruskové

Etruská kultura je samozřejmě silně ovlivněna Řeckem. To platí pro jejich náboženské představy i pro stavbu chrámů.

Etruskové jsou vynálezci klenby z opracovaného kamene, tato klenba je konstruována tak, že spáry směřují do středu jejího zakřivení

² Kanelovat - opatřovat kanelurami, žlábkovat

³ Echinos - článek dorské hlavice ve tvaru talíře umístěný mezi dřík sloupu a krycí desku (abakus)

⁴ Kuželový tvar

⁵ Stylobat - vrchní plocha podnože antického chrámu nesoucí sloupy

Řím (753 - 476 př.n.l.)

Římané v umění nevytvořili nic svérázného, ale napodobili jenom zprvu Etrusky a později Řeky. Jako praktikové se zabývali spíše stavbami k veřejným potřebám. Stavěli stoky, mosty, silnice, vodovody, basiliky, tržnice a sídla obchodních soudů.

Chrám: římský chrám se vyvinul z etruského a římského. Před vchodem byla předsíň, tedy portikus se sloupy, jež tu měly konstruktivní účel. Za portiklem byla malá cela. Někdy byl chrám obklopen tak sloupy, ale rázu dekorativního, nikoli konstruktivního. Celý chrám stával na vysoké terase, ke vchodu se přicházelo po schodech. Cela bývala i kruhová.

PANTHEON (obr. 18, 19)

Basiliky: (*basileos* = král, velkokněz) byly soudní budovy a zároveň tržnice na *fóru*⁶. Nad obdélníkovým půdorysem se zdvihala budova rozdělená obvykle dvěma řadami sloupů na tři lodi nebo čtyřmi řadami na 5 lodí. Některé baziliky, které neměly strop byly osvětlovány ze shora. U nejstarších bazilik býval strop dřevěný rovný, později klenutý.

JULIOVA BAZILIKA

Sloupy

Římsko - dórský řád - buď bez patky nebo s patkou na způsob attické, dřík i bez kanelur, krk hlavice zdobený, echinus zúžený, architráv někdy po íónském způsobu dělený, nad vlysem často zubořezy.

HERKULŮV CHRÁM V COŘE

Římsko - íónský řád - s poměrně malými *volutami*⁷, břevnoví těžké, vlys často s *festony*⁸ se stuhami, nesený dětskými postavami.

CHRÁM FORTUNY VIRILIS V ŘÍMĚ

Římsko - korintský řád - s kanelurami rovně zakončenými, architráv dělený, vlys s *festony* mezi tuřími hlavami.

JOVŮV CHRÁM V POMPEJÍCH, VESETIN CHRÁM V TIBUŘE

Římský čili kompositní řád - „spojka“ slohu korintského a íónského. Nad akanty je íónský echinus, zdobený perlovcem a vejcovcem, se čtyřmi páry volut na rozích. Uprostřed mezi volutami má kytice, abakus je zdoben vejcovcem, *geison*⁹ je s akantovými konsolami. Sloupy bývaly buďto s kanelurami nebo bez nich a nebo jenom v horních dvou třetinách. Vyskytovala se i kombinace různých sloupů na jedné stavbě. Pod sloupy bývaly podstavce, čili piedestaly. Nad sloupy se nacházela vnitřní klenba, kterou Římané převzali od Etrusků. Klenbou byly umožněny stavby rozsáhlé a velkolepé. Stropy i klenby mívaly *kazety*¹⁰. Místo sloupů bývaly také karyatidy a atlanti, užívalo se i pilastrů.

⁶ fóra - neboli římská náměstí soustřeďují nejnádhernější stavby - chrámy, baziliky, čestné sloupy, vítězné oblouky, sochy, řečnické tribuny... Kolem fóra bývala sloupová chodba podobná našim podloubím.

⁷ voluta - ozdobný motiv v podobě spirálovitého závitů lineárního nebo prostorového

⁸ feston - plastická nebo malovaná výzdoba v podobě zavěšeného polovence z květů, listů nebo plodů, zpravidla propleteného nebo zakončeného stuhou.

⁹ Hlavní část římsy

¹⁰ Kazeta - jednotlivé prohloubené a orámované pole stropu nebo stěny

Starokřesťanský sloh (1 - 1000 n.l.)

V době, kdy vítězilo a rozšiřovalo se křesťanství, upadalo pohanství a s ním umění římské, začal se rozvíjet nový architektonický sloh. Křesťané při svých stavbách užívali forem římských, ale plnily je díly připomínajícími již křesťanství (např. svatí na místě bohů).

Vývoj starokřesťanského slohu v říši západořímské podléhal později vlivu germánských národů.

Sloh katakombový (obr. 25) - v katakombách se schovávali křesťané, kteří tehdy ještě nemohli veřejně vyznávat víru. Byly k těmto účelům vykopány v pórovitém sopečném tufu. Prvotně tam pohřbívali své mrtvé. Bývají 70 - 90 cm široké a až 13 m vysoké (v několika poschodích). Zámožní lidé měli hrobky větší, tzv. sarkofágy.

V katakombách jsou první známky křesťanského umění.

Sloh basilikový (obr.23) - vítězící křesťanství potřebovalo chrámů veřejných a nevyhovovaly basiliky „starořímské“, kde byli ztělesňováni pohanští bozi. A tak vznikly basiliky. Staly se vzorem všech podélných staveb ve všech slozích křesťanství.

Malým přístřeškem, antiportikem, spočívajícím se čtyřech sloupech, vcházelo se do atria, čtvercového nádvoří, lemovaného loubím. Uprostřed atria bývala studna určená k očištění rukou, kolem studny vysazovány stromy.

Za atriem, jež se u pozdějších staveb nevyskytuje, byl vlastní chrám. Mezi ním a atriem byla ještě někdy zvláštní předsín (nartex). Z předsíně se vstupovalo třemi nebo pěti dveřmi do chrámu, rozděleného dvěma nebo čtyřmi řadami sloupů.

Střední loď bývala širší i vyšší než postranní, z nichž zase levá bývala širší než pravá. Střední loď byla osvětlena okny, založenými v její zdi, vyčnívající nad postranní zdi.

Hlavní loď bývala zpočátku kryta jenom dřevěnou, pestře omalovanou a zdola viditelnou stolicí, později kazetovaným stropem dřevěným. Sloupy nesly architrávy nebo polokruhové archivolty¹¹. Poboční lodě měly také okna a strop a nad nimi byly někdy galerie čili empory, jež propouštěly dovnitř světlo. U některých chrámů bývaly tyto galerie zdobeny ještě malým sloupovím.

KOSTEL SV. JIRÍ V PRAZE(1042). Vepředu stál oltář.

Centrála - byla dalším typem starokřesťanské architektury. Půdorys byl kruhový nebo ve tvaru řeckého kříže.

Basiliky a centrály nacházíme v 5. a 6. století př.n.l. v západní i východní části římské říše. Některé basiliky měly až 9 lodí.

Ravenská architektura - vrcholí v ní vývoj římské architektury, jednotlivá blokovitost a zároveň odhmotněnost kostela S. Vitale, arkádový systém, projevil se vliv byzancie(techniky klenby, náběžníky, zj. Mozaiková výzdoba. Byly v ní vybudovány všechny motivy, které převeze románská architektura (obloučkový vlys, slepé arkády¹², lizény¹³ apod.) Proti vchodu apsida¹⁴. V pozdějších dobách byla založena mezi apsidou a loďmi podélnými ještě loď příčná.

BASILIKA SV. APOLLIÁŘE V CLASSE U RAVENNY(Obr. 24) , BASILIKA SV. PAVLA V ŘÍMĚ.

¹¹ Archivolta - profilovaná, plasticky zdůrazněná a orámovaná čelní část oblouku

¹² Arkády - oblouk překlenující mezeru mezi sloupy nebo pilíři

¹³ Lizéna - plochý výstupek ve zdi naznačující nedělený pilíř (bez zvl. patky a hlavice)

¹⁴ Apsida - půlkruhovitý nebo podkovovitý výklenek přičleněný k hlavnímu prostoru v křesťanských chrámech oltářní část.

Byzantský sloh (395 do dnešní doby)

Vyvíjel se současně se starokřesťanským, ve Východořímské říši.

Kvůli nedostatku dřeva se volil tvar centrální (kulatý nebo hranatý), s kopulí. Půdorysem obdélník blížící se čtverci. Hlavní část je střed krytý kopulí, která spočívá na čtyřech pilířích, na západní a východní straně 2 poloválcové prostory. Na straně severní a jižní jsou čtverhranné prostory s galeriemi. Vnitřek chrámu měl bohatou výzdobu. Římsy byly méně vyloženy než antické. Zevnějšek je důstojný a jednoduchý. Až nad okna vystupují stupňovité zdi, ukončené jednoduchou římsou. Nad Hlavními zdi vystupují kopule i polokopule, jež vévodí celé stavbě. (obr. 26, 27, 28, 29)

CHRÁM BOŽÍ MOUDROSTI V CAŘIHRADĚ (obr. 27+), CHRÁM VASILA BLAŽENÉHO V MOSKVĚ (obr. 26+)

Románský sloh (1000 - 1250)

Vznikl na území tehdejší Římské říše, ale rozšířil se i do slovanských a germánských zemí.

Od basilikového slohu se sloh románský liší především kulatým obloukem, valenou (obr. 31) nebo křížovou (obr. 36) klenbou. Celek působí většinou těžkopádně, masívně.

Datace:

- I. Doba vývoje. 1000 - 1100 - připomíná starokřesťanskou baziliku s rovnými stropy, později s klenbami v širokých neprofilovaných pásech bez žeber. Sloupy jsou hmotné s vysokou attickou patkou a antickou nebo krychlovou hlavicí. Bylo stavěno z lomového kamene s hladkou omítkou.
- II. Doba vrcholu. 1100 - 1175 - užívá klenuté baziliky, článkovaných pilířů polosloup, článkovaných pásů i žeber. Sloupy jsou štíhlejší, lupeny v nároží patky, kalichovité i krychlové hlavice zdobené. Vně obloukový vlys, lisény, portály, bylo stavěno z tesaného kamene bez omítky.
- III. Doba úpadku. 1175 - 1250 - doba přechodná ke slohu gotickému, s jehož prvky se tu setkáváme. Nebyly zakládány krypty, apsida byla polygonální. vyskytuje se zde již oblouk lomený.

Románský kostel

Půdorys má podobu latinského kříže.

Hlavní podélná loď mívá 5 čtverců. Pod východní částí hlavní lodi bývá krypta, někdy je krypta i pod lodí příčnou. Kůr, nejzadnější část hlavní lodi za zkřížením s příčnou lodí, je ukončen apsidou, polokruhovou nebo polygonální (mnohoúhelníkovou). Příčná loď mívá tři čtverce, tj. jeden čtverec na stranách vedle zkřížení lodí. Místo atria - předsíní zvaná paradis. Věže stavby byly buď nad zkřížením, v průčelí nebo po stranách kůru a nebo hlavního vchodu. Věže byly rozděleny v patra a opatřeny seskupenými okny, polopilíři, polosloupky nebo oblouky.

Hlavní loď měla původně dřevěný strop, boční lodi byly klenuty proto se vývoj zajímal o zaklenutí hlavní lodi, aby byl vnitřek umělecky dotvořen a zároveň zabezpečen proti požáru.

Románské stavby se lišily i vnější výzdobou od nezdobených křesťanských basilik. Tak pod střechou vystupoval ze zdi obloukový vlys. Tato charakteristika románského slohu bývala i nad sloupením, ve štítech i jinde a bývala mnohdy provázána zubořezy, proplétanými polokruhy, klikatými pásy, šachovnicovými, hvězdičkovitými, šupinovými, spirálovitými zuby s hřebíčkovými hlavičkami (obr. 35).

Později vyrůstají úzké pruhy vynikajícího zdiva - lisény nebo polosloupky, spojené nahoře buď slepými oblouky nebo celou řadou obloučků.

Střecha byla sedlová, pultová nebo křížová, nad věžemi stanová.

Okna zpočátku malá bývala navenek i dovnitř šikmo rozšířená, plným obloukem překlenutá. Často, zj. ve vyšších poschodích věží je možno vidět okna po dvou i po třech. V průčelí veliká kruhová okna paprskovitě rozčleněná a zdobená ornamenty- růžice neboli románské rosety.

Uvnitř chrámu oddělují loď hlavní od lodí vedlejších sloupy, k nimž v tomto slohu přistupují pilíře, které se často střídají se sloupy, které plní jak konstruktivní tak dekorativní úkol. Románský sloup bývá nízký, hmotný a masivní, nemá určité vlastnosti. Hlavice se přidržuje zpočátku římských forem. Brzy se objeví originální a rázovitá krychle, dole kulovitě seříznutá. Někdy je zdobená někdy ne. Později hlavice kalichovitá s bohatou rostlinou a zvířecí výzdobou. (obr. 30, 37, 38, 39, 40)

Románský hrad - míval tytéž znaky jako kostely, bývaly též dvojité kaple.

Kláštery - byly založené většinou do čtyřúhelníku, měly prostranný dvůr, vroubený klenutou křížovou chodbou.

Ráz románského slohu se měnil v jednotlivých říších vlivem místním a obchodním.

Itálie (obr. 43, 44)

- a) lombardsko - benátský sloh - jeví vliv střeoevropský, bylo užito klenutí, krychlových hlavic. Bohaté portály s volnými sloupy zpočívaly na lvech, jsou zvláštností tohoto slohu.

CHRÁM V MODENĚ, CHRÁM SV. MICHAELA V PAVII, CHRÁM SV. AMBROŽE V MILÁNĚ, V PARMĚ, V PIAZENZE, CREMONĚ, FERRAŘE.

- b) florentský sloh- jeví vlivy antické

KOSTEL S. MINIATO U FLORENCIE, BAPTISTERIUM¹⁵ S. GIOVANNI VE FLORENCII

- c) toskánský sloh - jeví nejlépe přechod od starokřesťanské baziliky ke slohu románskému

VĚŽ, BAPTISTERIUM a CAMPANELLA V PISE

- d) dolnoitalský a sicilánský sloh - jeví vliv římský, byzantský, maurský. Sloučil římskou baziliku s byzantskou kopulí, s lomeným obloukem maurským, sklípkovým stropem a mozaikou, připojil dvě věže po způsobu normanském, kdežto jinde v Itálii byly věže stavěny odděleně od chrámů.

CAPELLA PALATINA V PALERMĚ,

Francie - (obr. 41, 42) rozmanitý vývoj (politická nejednota)

- a) jih - Burgundsko, Languedoc, Auverginy - velkolepé zbytky římských staveb, jejichž vliv lze pozorovat v kanelovaných pilířích, korintských hlavicích, bohatých římsách s vejcovcem, listovcem a akantem. Chrámy jsou jednoduché, střední loď s valenou klenbou, nad bočními lodmi emporie a kolem choru ohoz s kaplemi.

NOTRE DAM DU PORT V CLERMONĚ, CHRÁM SV. SERNINA V TOULOUSE

- b) západ - vliv byzantský, časté kopule

NOTRE DAM LA GRANDE V POITIERS

- c) sever - vykazuje samostatnost, důkladná klenba, dvě věže, krychlová hlavice,

¹⁵ BAPTISTERIUM - KULATÁ STAVBA SE SKULPTURAMI

ST. GEORGES V BOCHERVILLE, KATEDRÁLA V BAYEUX

- d) střed země - okolo Paříže, stýkaly se všechny druhy, spojením toho, co bylo na všech nejlepší povstal sloh nový.

Španělsko (Obr. 45)

řídili se vzory jihofrancouzskými. Arabské vlivy => bohatší dekorace.

CHRÁM V SANTIAGU

Anglie

Sloučení vlivů severofrancouzských a anglosaských, povstal za normanského panství nový sloh, kde převládá vodorovná čára. Chor bývá tak dlouhý jako loď, nad postranními loďmi empory, místo apsidy rovná střecha, místo kleneb rovné stropy, geometrický ornament. Nízké sloupy a pilíře se někdy jeví jako prejzové římsy, někdy jsou krychlové.

KATEDRÁLY V NORWICHU, PETERBOROUGHU, DURHAMU AJ.

Skandinávie

Vlivy anglické a normanské, originální jsou dřevěné stavby v Norsku.

Německo

Je hlavní oblast slohu románského. V saských zemích se setkáváme s prvními samostatnými románskými stavbami ve formě bazilik s rovným stropem nebo klenbou. Lodi byly odděleny pilíři nebo sloupy, střídajícími se pravidelně s pilíři. Charakteristické jsou západní a východní příčné lodi, čímž vznikly kostely o dvojítech chórech. Chory bývají bez ochozu, věnčeného kaplemi.

KOSTEL V QUEDLINBURCE, KOSTEL V GERNODE

Románská kultura v Čechách a na Moravě

V Čechách je hojně románských staveb, nejstarší kostely mají podobu kulatou, jsou to rotundy. Nad kruhovým půdorysem se zvedá válcová stavba s přiléhající poloválcovou apsidou. Hlavní loď kryje kopule s lucernou, zdobenou románskými sloupky. Apsida byla kryta polokoulí. Někdy mívají tyto rotundy i předsíně a věže.

ROTUNDA SV. KŘÍŽE V PRAZE (Obr. 48, 49), KAPLE SV. MARTINA, ROUNDA SV. JIŘÍ NA ŘÍPU (Obr. 46, 47), ROTUNDA VE ZNOJMĚ (obr. 50)

Mimo rotund se v Čechách vyskytují ještě:

- kostely s apsidami např.: KAPLE PŘI CHRÁMU SV. JIŘÍ V PRAZE, KAPLE SV. KLEMENTA VE STARÉ BOLESLAVI
- kostely se čtvercovým kněžištěm např.: KAPLE SV. KATEŘINA NA TETÍNĚ, KOSTEL SV. PETRA A PAVLA VE ŽDÍKOVCI U VIMPERK
- kostely s polygonálním chorem
KOSTEL SV. VÁCLAVA NA BRŮDKU (obr. 46)
- kostely centrální např.: KOSTEL SV. PETRA A PAVLA V ŘEPORYJÍCH, SV. JANA KŘTITELE NA ZÁBRADLÍ V PRAZE
- kláštery - rozvoj v druhé polovině 12. století - např.: V SEDLICI, PLASÍCH, NEPOMUKU, SV. JANA JERUZALÉMSKÉHO.

Době přechodné, jež jeví již sklon ke gotice, také ji nazýváme raně gotickou, náleží např.: KOSTEL P. MARIE V MILEVSKU, SV. MATĚJE V BECHYNI.

Závěr

Proč toto téma?

Téma sakrální architektura jsem si zvolila proto, že je nejobsáhlejší a získám díky jeho zpracování hodně dobrý přehled téměř o veškeré architektuře té doby.

Jak jsem práci vypracovala?

Zdrojem informací pro mě byly pouze knihy. Uvádím charakteristické rysy každého období a slohu s příklady staveb a obrazovou přílohou.

Co mi práce dala a co mi vzala

Při práci jsem věnovala čas nejen povinné školní práci, ale především svému oblíbenému tématu, a tak mi přinesla potěšení a mnoho znalostí. Že mi vzala nemálo času je samozřejmostí, ale doufám, že kvalita mé práce je přímo úměrná době u ní strávené.

Prameny

Mik, František: Historické slohy. 1933.

Wilfried, Koch: Evropská architektura, encyklopedie evropské architektury od antiky po současnost. IKAR. ISBN -80-7202-388-8.

Šamšula, Pavel; Adamec, Jaromír: Průvodce výtvarným uměním I. PRÁCE. ISBN 80-208-0323-8.

Pijoan, José: Dějiny umění 1. ODEON. 1977.

Pijoan, José: Dějiny umění 2. ODEON. 1977.

Pijoan, José: Dějiny umění 3. ODEON. 1978.